

A trubadur

„Végletes, izzó szenvedélyek, fekete-fehér jellemek, irracionális cselekmény, hallatlanul feszült melódiavilág, színes zenekarkezelés, zárt naqiformák és ércemény, mindig dramatis, a drámát elsődlegesen hordozó ritmika — ezek együttesen teszik A trubadur zenéjét a „szenvedélyek színpadának” muzsikájává.” Tömör, pontos jellemzés, kitűnő Verdi-kutatónké, Várnai Péteré. Megjeshülhetnek, se tudnék találóbbat. Izomzata a szenvedély, csontozata a ritmus, s ha egyetlen jelképbe akarnám sűríteni mindazt a drámaiságot, gondolati töltést, érzelmi hatást, amit a mű sugall, ez a szimbólum a máglya. Ha én rendezném (ragadtassam magam további föltételezésekre), pláne olyan penzummal, mint a kisszínházi praktikum, az egész előadást a máglya képi-tartalmi látványára asszociálnám.

Könnyű nekem, a rendező Horváth Zoltán. Aki máglya helyett táborützet rak, amin persze nem lehet boszorkányokat égetni, legfőképpen szalonnát sütni, s a hátfaldekoriációna időnként föllobbanótt vörhenyfenyekkel oldalba böködni a nézőt, jusson eszébe a rőt drasztikum. Mentség akad. A szegedi opera konzerv Trubadurja rendelésre készült, sok ezer kilométert utazik, el kell tartani, s a konténeres szállítás rendszerint nincs megalkuvások nélkül. Csikós Átila díszletei már-már a stilizáció stilizáció. Fekete tábla színpadát befonó, körülindázó girlandjai föltehetően a spanyol barokk zsúfoltságát, semmint a történet misztikáját célozzák. Mindenesetre olyan konkrét utalásokkal a cselekményre, mint a helyzeteknek megfelelően behozott naturális kellékek, ostromgépek, várfalazet, táborút, egyebek. (Igazán komikus, ha az aranyfürdőbe mártott tengeri herkentyűk erdő-sűrűjében pont egy tisztást szemelnek ki ahhoz, hogy Leonóra összetévessze szerelmest az erőszakoskodó gróffal.) Horváth jó érzékkel veszi észre, hogy a darab legizgalmasabb figurája Azucena. Míg a többieket nagyjából azonos érzelmen fűti, benne tökéletes az ambivalencia. Manricóhoz az anyai szeretet szálai fűzik, Lunával szemben a bosszú hevíti. Bosszú anyja máglyahaláláért, ám semmiképpen azon az áron, hogy Manrico legyen az áldozat. Eredendő vitám a rendezéssel a záróképi látványra, ahol Azucena megdicsőül a bosszú oltárán. Mintha elérte volna a célját, hogy Luna értésére hozza, saját testvérét küldte a vérpadra. Holott ezt az utolsó kártyáját inkább végső elkeseredésben játssza ki, amolyan savanyú a szülő alapon, a történeteket ugyanis maga sok-

kal jobban megsejtené, hisz végig tudatában van a valószínű helyzetnek, elentében Lunával, aki tudtán kívül végzetet ki testvérét. (S, ha már itt tartunk: vitatható Azucena elbeszélésének rendezői beállításai is. Hogy ösztönösen irtózik a tűztől, érthető. Anyja máglyahalálának vízióját azonban mégiscsak a tűz mágiája fakasztja föl benne, ezért nem szókták a színpadon attól messze számúzni, helyesebb a lángok fizikai közelségében eljátszatni vele a múlt irtózatát — pláne, ha ez a táborút alig több egy öngyújtó lángjánál.) A fentiekből nagyjából kiderül, elegánsnak, kifésültnek, szeriőznek füst az előadás. Pedig szívesebben látónk sejtelmeknek, izgatónak, misztikusnak, ahol baglyok huhognak, „denevérek röpdöcsnek”, penészlik a vágy reménytelensége, s fegyverbe öltözött zsoldosok virrasztják az ösztönök álmát. Ami szerep, meg a kisszínházi trégernek jut? A díszletek miatt igazán kár volt kiköltözni a Zeneszínházból, s földelni a zenekari hatást, ha már A trubadur még a turné előtt Szegeden is bemutatták. Három szereposztásban, olasz nyelvű előadásokon.

A szerda délelőtti nyugdíjasbérletben Molnár László dirigált. Általában korrektül, noha a kórusok gyakran zötyögtek, a kettősök kontrasztjait elmosódtak, a Miserere-jelenet harmas rétegződéséből meg alig jött át valami. A zene ritmusvilágát értelmezi Molnár ellentmondásosan; ahol feszesen kell tartani, lekerékítésre hajlik, és megfordítva, evégből akkor prვენáns, pattogó, amikor szívesen elengednének, s viszont. A későbbiekben Pál Tamás zenei vezetésével jóval kiérleltebb, összefogottabb. S bár néhány lassú tempóváltással nehéz megbarátkozni — kivált, ha olyankor a színpadi

voce gyönyörködtető káprázata nem mindig hitelesíti, vagy a csökkentett létszámú zenekar hangzsképe torzít a fűvösök „javára” — mindezzel együtt belső meggyőződéssel, jó stílusismerettel vezényelt. A szombati szereposztással pedig sokáig emlékezetes élményt tudott beszerezni.

A szerdai összeállítás egyetlen kellemes meglepetése Réti Csaba Manricója. Úgy került bele, mint Paláus a Credoba, ráadásul jóval később a többiekénél, s olyan ragyogó f-moll ariát énekelt, hogy lemeze kívánkozik. Már-már hibernáltuk a lírai szerepkörbe, s Manricója íme a bizonyosság, nincs is távol tőle a spinto. Élete nagy ajándéka lehet, hiszen rugalmasan képes egyéniségéhez igazítani, annak dacára, hogy strettáját B-dúrba transzponálták (nem neki először és utóljára). S mit ad a sors? Pénteken ő ugrott be szünet után, a lerekedő Tarnay Gyula helyére, tulajdonképpen a tartaléksorból főszereplőjévé a harmas premiernek. Halászi Éva Leonórája lámpaláz, vertelen; energiának végső tartalékait emésztí föl a szölam üzembiztos léteklése. Jóval több szuffla feszül a rutinosabb Gortva Irén Azucenájában, akit kétszer is hallottunk — pénteken sokkal meggyőzőbbnek. Mindazonáltal a figura összetett jellemzése neki is gondot okoz még, szép, hajlékony mezzója a sejtelmesség demóni színeiből kevés. Egri László Luna grófia egyedülre emiense diák, aki becsületesen készült az órára, ám minthogy ezzel kezdí a pályát, bemutatkozásnak nem rossz. Miként a Ferrandót éneklő Szakály Péter fejlődése is egyenletesnek tűnik.

A pénteki, jobbára import szereposztásból, három értékelhető teljesítmény maradt. Szabadits Judit Leonórája nosztalgikus emlékeket idézett, a beugró Réti Csabának különösen, sok közös felépítések volt egykoron Szegeden is, utóbb Pécsen. Azóta, hogy nem járt felénk, erőteljes drámai szopránja alig csorult, sőt, kifejezőeszközei valamelyest sokrétűbbek. Igaz viszont, a szegedi deszkákön néhaiban kísértő indiszpozíciós pillanatok, gátásokat ezúttal sem sikerült levetkőzní. Az operaházi Luna: Tóth Sándor kulturált

Képernyő

Csak beszélgetünk!

Szilágyi János pénteki műsora kapta a fentivel azonos címet. A felkiáltó jellel a nyomtatékosított deklaráció egyáltalán nem ért meglepésként. Annyi ugyanis a beszélgetős, csevegős műsor mostanában, hogy legfőbb ideje volt egyikről nyíltan, őszintén, előre megmondani: nincs más célja, mint a beszélgetés maga. A dolog így tisztességes. Megkímélnek bennünket a csalódástól. Hiszen előre tudjuk, hogy csak beszélgetnek, l'art pour l'art.

Más a helyzet a többi, csevegősre sikeredett műsorról. Ezeknek, ellentétben az előbbivel, általában sokatmondó címet adnak, és csak miután végignéztük, meghallgattuk a szereplőket, aztán derül ki: nem is mondtak semmit. Lehet, hogy akartak?

Nem hiszem, hogy léteznek jó és rossz riportalány. Ellenben tudom, hogy egy „beszélgetős műsor” akkor lesz jó, ha a riportert, a műsorvezető fölkészítlen, jól kérdez, tud rögtönözni, alkalmazkodni a legváratlanabb helyzetekhez, a legkülönb-félebb emberekhez, mindazonáltal önálló egyéniség. S legfőképpen: tudja, mit akar mondani, miről akar beszélni. Gyánitom, azért szaporodtak el a csevegős, semmitmondó adások, mert ke-

vés riportert és műsorvezetőt tesz eleget e magas követelményeknek. Korábban a képességeiket, a rátermettségüket akarom kétségbevonni. Úgy tűnik, inkább egy műsorvezetői, riporteri ideálért indult a hájsza. Ez az a bizonyos csevegős típus, aki a kamera előtt is úgy viselkedik, beszél, mintha nem tudná, millión látjuk. Természetesen, oldottnak, otthonosnak találjuk. Cseveg, ahogy ő mindig szokott, a saját stílusában. És mégis mond olyasmit, ami mindannyiunkat érdekel.

Nem is az a baj, hogy a jelek szerint ilyen az ideál. Inkább az, hogy sokan utánozni igyekeznek a sajátos stílust, amely idegen a sajátjuktól. Csak beszélgetnek. Ahelyett, hogy valamilyen témáról beszéljenek. Nem gondolják át a beszélgetés tartalmát, célját, s a hozzá vezető utakat — módokat, mert a csevegős ideál elhomályosítja, csip-csup apróságokká degradálja ezeket a teendőket. Amelyekkel pedig kötelezően törődnek a „nagy csevegők”, mert tudják, alapfeltételek a magabiztos, könnyed fellépéshez.

Sajnos, kevesen vannak. S ezért hallunk oly sok tévő beszégetést, amelyek végén tanácsatlannul kérdezzük: miről (kiről) volt szó. És miért? S. E.

Rádiófigyelő

Kosztolányi, a kalauz

Időről időre hallani disputákat. A Petőfi rádió Disputájának alapötlete a következő: diákok és az adott téma szakembereinek részvételével tartanak disputát valamilyen izgalmas és közérdeklő kérdéssről. Legutóbb, csütörtökön este — legnagyobb meglepetésemre — Kosztolányi Dezso halhatatlan, csodálatos Esti Kornéljának egyik darabját olvastuk föl Kálmán György. Azt, amikor Esti, Bulgárián keresztülutazván, a vonat borsós kalauzával cseveg bol-

gárul — úgy, hogy ő maga csak egy-két szót tud az idegen nyelven, a kalauz viszont egész kacskaringós sztorit kanyarít az alkalmi hallgatóknak. Voltaképpen nem tudni, miről. S éppen ez a bukfienc az egészben: Esti Kornél—Kosztolányi hallgat, figyel, így vagy úgy reagál — a kalauz pedig csak beszél. Zseniális kis írás. A Disputa ezúttal akörül forgott, „hogy mit mondhatott a kalauz”.

Először meglepődtem. Uramisten, hát nem mindegy, mit mondot, a novellában az a kalauz? Hiszen tudjuk, modell ő csupán. Hát, nem mindegy, mit mondhatott akkor — expressis verbis — a kalauz? Ráadásul a műsorban nem hallhattuk a művet végig, a döntő jelentőségű befejezést egyáltalán nem. Buda Béla, a kiváló pszichológus feltehetően ismerhette az írást. És a diákok? Bizony olykor igencsak megmosolyogtató vagy éppen bosszantó véleményeket mondtak, kezdve attól, hogy nem volt értelme elkezdni a beszélgetést a kalauzzal, egészen addig, hogy Kosztolányi—Esti Kornél volta képpen csúnyán becsapta a jóravaló vasútit, erkölcsellen játékokat üzent vele. A kommunikációról volt szó ugyan — de elég felszínesen, tájékozatlanul, félreértetten. Talán, ha a Disputa hosszabb ideig tart, s ha Buda Béla így többször kap szót? Talán, ha végig felolvassák a novellát, talán ha írjasságunk valamivel más lenne, mint amilyen, talán ha Kosztolányi mindezt hallhatta volna — értenék, miért és miféle „igent” mondott végül az utas a kalauznak, akinek „arcára hálás mosoly suhant. Feszés viágyzban tisztelgett. Így állt az ablakban, megmerevedve a boldogságtól mindaddig, míg a vonat el nem indult, s ő eltűnt örökre, mindörökre a szemem elől”. Ahogyan az írás végződik. S ahol a feladat — kezdődik. Kezdődne.

Gémes Eszter

Történetek Rúzsza Sándorról

Laci úr csikói

Indultak visszafelé, Nemsokára odaérték a Kutyafileshez. Hajnalt mutatott a csillag, ami szép lassan baktatott a Nap előtt, mintha ő vezetné. Az a kicsi, fényes csillag a nagy tüzes Napot. Rege is van róla, hogy a Nap üldözi a sugarával, pörköli, de soha utól nem éri. A kis Hajnalcillag meg jár előtte, mintha önála nélkül eltévedne a Nap.

Háromat koppintanak, másodikkra kettőt, harmadikkra háromat. A kocsmárosnak meg a betyárnak egyforma volt a felbeszéde: semmi szó, semmi beszéd.

Gazsi két aranyat bead az ablakon:

- Nem kő vissza.
- Mit? — kérdi a kocsmárosné.
- Törkölcsevicét.

Rakta a kupákat kifelé, majd üresen befelé. A betyárok nagyon jó hangulatban nyargaltak tovább. Gazsi még visszamaradt.

- Mi újság, galambom?
- Mög van erősítve a vármegye — suttog az asszony. — A Tiszán túl cirkálnak.
- Ott nagyon jó helyön vannak! — felel a betyár. — Hát ha erre járnak, mondjad nekik, hogy Rúzsák pandúrúrában járnak. Kecske-métön csináltatták, mög vertek is ayon pandúrokat, oszt evötték a ruvájukat. Hagy féljenek egymástól! Hát osztán egy csók lösz-é?
- Árába!
- Na ne! — Azzal odadobja a kocsmárosnének a harmadik aranyat.
- Innye! Mind ide adja?
- Oda. Kévántam egy csókot, mögéri!

Gazsi lóra ugrik, oldalba szorítja, vágta bá megy. Piros hajnalra mindnyájan ott vannak a tanyán.

Rúzsza várja már őket, izgatott is.

— Te Gazsi, késtetők. Éppig egy arasztot haladt a Fiastyúk, ami ütöt késtetők! Tudjátok, hogy ezt nem szeretöm! Rőndbe gyűtetők-é?

— Ühüm! — volt a válasz.

— Mind mögvan a piz?

— Háromarany héjjával. Kettő pálinkára mönt, egy mög egy csókra.

— Parádésan fizette a csóké. De úgy van rőndjin! Megérte!

— Nem a magam eszítü tanátam ki, gazdám tú láttam!

Rúzsza mosolyogva elfordult. Bementek a barlangba, elővettek egy arannyal majdnem megtelt borjúbórt. Amit most hoztak is, beletömködtek. Bevarrták, elvitték a szegedi járásba, ott elásták, nem tudom én, melyik csordakúttól, milyen irányba, lány lépésre. Kereste azt Veszleka Imre is, mikor kiszabadult, de azt a csordakutat már nem találta. Hogy valaki rábukkant-e, vagy még most is ott van az arany? Nem tartom legendának, hogy megvolt. Ha talán valamikor előkerül, akkor ezen írásom alapján lehet tudni a származását. Borjúbórtban van.

Örzse, ne aludj!

Szeged város kapitánya nyolera bement a hivatalába. Alig helyezkedik el, kopogtatnak.

— Igen!

— Szervusz, kapitány!

— No, Palásthy, mi újság nálatok?

— Újság rossz van. Tulajdonképpen ebben a járatban vagyok.

— Talán megint a betyárok?

— Fején találtad a szőget! Ezek úgy lopnak! De csak ott kell lenni közelembbe, volt is, aki látta őket, de úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el.

Valóban úgy volt, volt ott egy nagy barlangjuk.

(Folytatjuk.)